

TESTIGU ETA ZIRIKATZAILE

ANAITASUNAK lekuko^o izan nahi izan du. Ez testigu soil, hala ere. Akuilari ere ba da. Eta errealitate egile, bizigiro eta kultur-giro xeblere hauetan izan daitekeen neurritan. Beti zuzen asmatzeko^o uste harroarekin ez bada ere, beti aurrera egin nahi izan du ANAITASUNAK, gure herriaren onerako. Zezenari adarretatik oratu^o nahi izan dio beti ANAITASUNAK. Nork uka? Zein^o ideologiazko hauzietan, zein euskaltzaletasunarenean. Erljiozko arazoetan bezala, hizkuntzaren modernogintzan. Euskal Herrian azken urte hauetan bizi bizian zeuden problema guztietan, ANAITASUNAK zeresanik franko izan duelakoan gaude. Hauzi eta arazo horietako batzu azaltzen ditugu hemen. Batzutan, zer egin den aditzera emanez; eta beste batzutan, nahi genukeen jokabidea nolabait iradokiz.^o (Tokirik ezagatik bi artikulu utzi ditugu argitaratu gabe. Hurrengo zenbakian agertuko dira.)

ANAITASUNA eta ideologia

Euskal mugimendu modernoaren barruan ANAITASUNAK nortasunik eta berezitasunik erakutsi badu, ez da ideologia bereziren batengatik izan. Haren nortasuna mugimendu honen ezagugarriekin, alde on eta txarrekin, ageri da. ANAITASUNAREN "ideologiazko berezitasuna", aldiz,^o ez zen ANAITASUNAREN beraren eta haren etsaien gurari eta ilusio komuna besterik.

Bere jokabideak berezitu eta ezaguerazi du. ANAITASUNA gogorra izan da. Kritikan nahiz uste berrien zabalkundean, beti punta puntan ibili da. Egun,^o moderno eta progresista izan behar da. Eta ANAITASUNAK denetan modernoena eta progresistena izan nahi zuen. Mugimendu modernoaren akatsik haundienak, baina bai eta meriturik haundienak ere, bere gain dituzke^o agian.

Nahasketa: baina, hemen, gauzak berak eta denok gaude nahastuta. Kritika gogorregiak: bere historiak ez du ANAITASUNA gutiago kastigatu. Inon baino haserre biziagoak: labea ere beroago zuen. Sarri, tonu panfletarioaren eta sermoi tonu astunaren artean balantzatu da; baina hori denok egin dugu, ideia eta pentsaera berriak ekarri nahiz, ideiak huts hutsean, gordin gordin, barreiatuz,^o liburuetan edo panfletuetan ikasi bezalaxe. Eta abar.

Baina, oro^o har, eta hutsak huts, ANAITASUNAK bide zuzena hartu du eta zintzo jokatu du. Irristada^o batzuk ez dute inporta. Azken urteotan ANAITASUNAREN interesez eta merezimenduz bete duena, bere izpiritu kritiko eta burrukaria izan da. Zirikalari, zorrotz, probokatibo, mutxurdirik^o samar,^o batzutan zerbait apostoliko. Bazterrak astindu ditu. Zenbait kezka eta ezinegoni espresabide eskaini. Hamaika kezka piztu du eta hamaika bultzada eman. Makina bat txisna eta txinpart atera. Bixigarri zen.

ANAITASUNA ez da "gauzak garbi egon arte" zain egon. Ez da beldur izan, handik eta hemendik usteak eta ideiak etxeratzeko, oso segurak ez zirenean ere. Jarrerak^o hartzen jakin du. Soluzio jakinik ez duen problema badugu ere, ANAITASUNA euskal eta sozial zaletasunak elkartzen saiatu zaigu.

Azkeneko hauxe dugu problema nagusia. ANAITASUNAK bide zuzenik asmatu ez badu, beste inork ere ez du egin. Eta horixe da ANAITASUNAREN egin-kizuna hemendik aurrera ere: bilatzen segitzea. Batez ere, ANAITASUNAK orain arteko mugikortasuna, bizitasuna, adorea, kemena inolaz ere ez ditu galdu behar.

Jakina, ANAITASUNAK mugimendu baten barruan ikusi behar du bere burua. Horixe opa diogu: kritiko izan dadila, baina inoiz ere mugimendu horren kontra gertatu gabe. Progresista, baina errealitatearen kontu eginez. Errazegia bailitzateke errealitatean aldean progresistago izatea, eta haien aldean, oainean edo bazterrean talde pribilegiatu bat bilakatzea,^o kanpotik maixeoan^o aritzeko. Herri honi ezin ahantzi zaizkio, iragan dituen joandako ehun urteak.

Jose AZURMENDI

Euskal Elizari begira

Euskal Elizarik ba ote? Atzera begiratzuz, ez da ikusten, benetan "Euskal Eliza" izena eman dakiokkeen instituziorik edo elkarterik. Hala ere, elizgizonek eta hauen ingurukoek *euskaldun* eta *fededun* ideologiazko batasuna zabaltzen saiatu izan dira. Dena dela, Euskal Herri berri bat sortzen ari den hontan, Euskal Eliza baten ametsa ere bidezkoa dela esan daiteke. Etorkizun honi begiratzen diogu ANAITASUNATIK.

Azken urteotan oso ugartu dira Euskal Herriaren beren burua fededuntzat aitortu nahi ez dutenak; arago,^o gizartean beren jokabide hori nabarmendu nahi dutenak. Hala ere, antikerikalismo klasiko baten bidez ulertu beharrean, gaurko euskal "fedegabe" askoren jokabideak libertate baten aldeko burruka izan nahi duela dirudi, eta, libertatearekin batera, euskal gizarte ugari baten aldeko burruka.

Euskal Elizaren tradizionalismoa

Euskaldunon azken mendei azaletik begiratzen badiegu behintzat, gure erlijiozko egarria kristautasunak bete duela esan daiteke, bestelako erlijioek ez baitute arrakastarik^o ukan^o lurralde hontan. Sakonagotik begiratzuz, ordea, kristautasunaren bizikeraren barnean kanpotikako elementuak ere aurkituko genituzke. Berbera esan genezake kristautasunaren konfesio desberdinei buruz ere. Europako zenbait herrialdek erlijiozko burruken ondorioen aztarna^o badarama, Euskal Herriari^o ia ez dugu horrelako burrukarik ukan. Eta ez dirudi, hau gure besteen jokaera eta pentsakeren eraman-kortasunagatik^o izan denik; bai, ordea, euskaldunon

erlijiozko tradizionalismoagatik eta beharbada erlijiozko axolagabetasunagatik. Horregatik, bada, erlijio alorreko berrikuntzek ez dute gure artean bizitasun eta arrakasta handirik ukan, herri mailan bederen.*

Sorginen fenomeno herrikoa zen; eta, erlijiozko gertaera zen neurritan, euskal kristautasunak barnean daraman paganismoaren azalpen bat besterik ez zen; eta ez kristautasunetik berriz ere Euskal Herria paganismoa eramateko burruka. Protestantismoaren agerpena, berriz, burgesiaren eta aristokraziaren mailan gelditu zen, gehienbat, Euskal Herrian. Jansenismoak sakonago kutsatu zuen euskal kristautasuna herri mailan ere, eta apezten bidez; baina ez zen kristautasun ofizialaren kontrako alde* gertatu Euskal Herrian, ez eta horren barneko teoriako berrikuntza, kristautasunaren barneko joera baten nabarmentzea baizik.

Kristautasunaz kanpoko erlijioaren bat Euskal Herriaganatzeko ahaleginik handiena, eta herri mailan hain zuzen ere, Jehovahen testiguen azken urteotan daramatena da, beharbada. Hala ere, oraindik behintat, ez dute horiek gizartezko eraginik* lortu; eta ez dirudi, alde hortatik erlijiozko iraultzarik etorriko denik Euskal Herrira.

Euskaldunon historian, erlijiozko tradizionalismoa izan da burrukalaria, kristautasuna gure Herrian finkatu zenetik bederen. Erlijiozko eraberritzaile edo iraultzaileek, urriak izateaz gainera, ez dute herriarengandik harrera onik merezi izan nonbait.

Euskal Elizaren krisia

Euskal katolikoek giro geldi eta tradizionalista hontan astindu handia gertatu da azken urteotan. Eliz barneko gertaerek beren eragina ukan badute ere —azken Kontzilioak bereziki—, euskal Elizaren krisialdia ez dago alde hortatik bakarrik argituz. Euskal Herriko kultur, politik eta gizarte aldakuntzek tradizionalismo hura eten egin dute eta bizitasun berri bat sortu euskal katolikoek artean.

Euskal Herri nekazariaren mundua mehartuz* doan neurrian, euskal Herri hiritar eta lantegiztatuarena hedatuz* eta finkatuz doa: honek, ordea, kulturazko aldaketa oso bat dakarkio. Kanpotik etorri diren langile oldeek, kultura bitako gizarte bihurtu dute Euskal Herria. Kapitalismoaren sareak hartua du euskal ekonomia osoa; eta horrekin batera langileriaren burujabetasunak eta burrukak indar bizia lortu dute. Azken urteotan oso piztu da euskal indarren politikazko burruka; eta katolikoak eta eliztarrak oso nahasiak ibili dira piztuera hontan.

Euskal katoliko eta elizgizon gehienak nolabaiteko irekitasunez jokatu dute astinaldi hontan; eta horiekin batera azken apezpiku gehienek ere bai. Baina, gehienbat, "erreformismo" batetan gelditu da euskal Eliza "ofizial" hau. Eta Kontzilioa bihurtu du bere jokabide horren "ikurrin".

Hala ere, zenbait apez eta laikok iraultzazko egoera bat somatu* du euskal gizartean eta kulturean. Lehengo apostoluzako zenbait elkarteak eta Kontzilioaren ondoren soru diren zenbait kristau talde oinharrikoak eta apez eta laikoen mugimenduk, egoera hau somatua dutela dirudi, oraindik azterketa sakonik eta jokabide finkaturik agertzen ez bada ere. Beren kristau fedearen etorkizuna Euskal Herriaren politikazko eta gizartezko iraultzabidetik somatzen dute, ondo ikusi ikusten ez badute ere. Eliza ofizialaren "erreformismoa" ukatzen

dutelarik, horrek baztertuta daduzka, oraingoz behintzat haintzakotzat* ere hartu gabe. Izatez, olde honek ez du oraindik indar berezirik herri mailan. Baina euskal Eliza tradizionalarentzat esperantza berri baten iturria izan daiteke.

Eliza osoaren krisialdi hontan, eta segurtasun itxura eman nahiz, indar tradizionalisten eta integristenak* gogorragotu eta eratuagotu egin dira, euskal Eliza ofizialaren kontra ere. Beren azpiko eta ageriko jokabideetan, politikazko indar ofizialen babes eta laguntza dute, bestalde.

Euskal Eliza etorkizunean

ANAITASUNA bera, azken urteotan, Euskal Herriaren eta euskal Elizaren krisialdiaren lekuko edo testigu txiki bat izan da; lekuko ezezik,* tarteko ere bai. Etorkizunean ere lekuko eta tarteko izan nahi du. Hirutan parti daitezke etorkizunerako gogo eta asmoak:

Eliza "baserritar" batetatik, Eliza "hiritar" batetara. Euskal Herriaren hiritartzeak eta lantegizatzeak dakartzan kulturazko eta gizartezko aldakuntzak berokotzat hartzea esan nahi du asmo honek. Emigrazioaren eta Euskal Herri zatikatuaren arazo garratza; euskal langileriaren askapen* burruka zorrotza; Euskal Herri osoaren kulturazko, politikazko eta gizartezko nortasunaren bide latza. Euskal Elizak, minetan ernetzen ari den Euskal Herri berri honi, barnetik heldu beharra daduka. Erreformismoa garbikeria eta erosokeria* izan ohi da gehienetan; Euskal Elizak kutsatu eta zikindu egin behar du bere burua.

Eliza integralista batetatik, Eliza pluralista edo askotariko batetara. Harako "euskaldun-fededun" asmo harek adierazi eta finkatu nahi zuen monolitismoa ez da pentsakera eta joera askotakoa den gizarte bati dagokiona. Eta honelakoa da eta izango da etorkizuneko Euskal Herria. Euskal gizarte askotariko batetan bizi izen ikasi beharra daduka euskal Elizak.

Eliza banatu batetatik, Euskal Eliza batu batetara. Euskal Herriko elizbarrutiek* ez dute Euskal Herriari dago^l-ion egiturarik* eta batasunik: sakabanatuta dabil-tza. Euskal Herriaren batasun dinamika hau gogotan hartuko ez lukeen Elizak ez lioke gaurko eta biharko Euskal Herriari erantzungo. Euskal Elizaren batasuna behar dugu herri mailan, apezpikuen eta egituren mailan. Euskal Eliza *batua* da Euskal Herri *batuak* eskatzen duena.

Paulo AGIRREBALTZATEGI

Bertsu bi paratzeko artu det ordena

Eta bertsoan aritzeko gauza ez banaiz, gauza ez naizen bezala, «prosan edo hitz lanoetan», Etxeberri Ziburukoak zioen moduan. Puntuak ere jarri dizkidate. Euskarari buruz, euskaraz ez ezik, mintzatu behar omen nuke, harako ANAITASUNA-ren lehen zenbaki haren oroigarri. Ez dakit behin batez ezagutu genuen ANAITASUNA xume harena den lehendabiziko hori ala gero ANAITASUNA hazi honena. Berdin du, noski.

Elkarri loturik dabilta azken aldian aldizkari honen izena eta euskara batuarena, batasun bidean abiatua dugun hizkuntzarena. Batu edo baturako horrek, izan ere,